

Oscar Wilde'in *The Ballad of Reading Gaol* Şiirinin Yeniden Çevirilerinde Çeviri Ufkunun Betimlenmesi¹

ÖĞR. GÖR. DR. GÜLAY BİLGAN*

Öz

Bu çalışmanın amacı Oscar Wilde'ın *The Ballad of Reading Gaol* adlı şiirinin Türkçedeki yeniden çevirilerinde çeviri ufkunun betimlenmesidir. İlk defa 1968 yılında Özdemir Asaf tarafından Türkçeye çevrilen şiir, 2003 yılında Tozan Alkan çevirisiyle yayınlanan ilk yeniden çevirisinden bu yana birçok kez yeniden çevrilmiştir. Çeviri ufku kavramı Antoine Berman'ın Yorumbilgisel Çeviri Eleştirisi yönteminin öne çıkan kavramlarından biri olarak çevirmenin duygu, davranış ve düşünme biçimlerini belirleyen dilbilimsel, yazınsal, kültürel ve tarihsel parametrelerin bütününe karşılık gelir. Çevirmenin çevireceği metne ilişkin kararları bu çerçevede şekillenir. Ayrıca bütüncedeki gibi benzer zaman ve sosyo-kültürel bağlam içinde ortaya çıkan yeniden çevirilerde çeviri ufkunun betimlenmesi dönemin çeviri ufkuna ışık tutabilmektedir. Çalışmamızda Antoine Berman'ın çeviri eleştirisi yönteminin çözümleme ve çevirmenlerin incelenmesi adımlarından yararlanılmıştır. Çeviriler ve özgün metin biçimsel, biçimsel, tematik ve içeriksel olarak çözümlenmiş ve çevirmenlerin öz geçmişlerinden, çevirilerinden ve söylemlerinden hareketle çeviri ufuklarına ulaşılmıştır. Yanı sıra, eserin çeviri ufkunun belirlenmesinde, James Holmes'un öne sürmüş olduğu şiir çevirisine yönelik biçimsel yaklaşımların sınıflandırmasından yararlanılmıştır. Sınıflandırma tarihsel düzlemde ortaya çıkan öykünme, benzer biçim yaklaşımı, örgensel biçim yaklaşımı ve aykırı biçim yaklaşımı olmak üzere dört yaklaşımı içerir. Sonuç olarak, eserin yeniden çevirilerinde çevirmenlerin çoğunluğunun şiir türüne ilişkin ufuklarının darlığına bağlı olarak özgün metnin biçimsel özelliklerini yalnızca nazım birimlerinin dizilimi ve kümelenişi düzeyinde karşılayarak örgensel biçim yaklaşımını benimsedikleri görülmüştür. Buna karşın daha geniş bir şiir ufkuna sahip şair çevirmenlerin özgün metni bütünlüklü bir yaklaşımla aktarmayı hedefledikleri gözlemlenmiştir. Çalışmanın *The Ballad of Reading Gaol* şiirinin yeniden çevirilerinde çeviri ufkunun betimlenmesiyle şiir çevirisinde 2000'li yılların çeviri ufkuna da ışık tutması bakımından alana katkı sağlaması beklenmektedir.

Anahtar sözcükler: Antoine Berman, çeviri ufku, *The Ballad of Reading Gaol*, şiir çevirisi, şiir çevirisine biçimsel yaklaşımlar

¹ Bu makale Yıldız Teknik Üniversitesinde Doç. Dr. Lale Özcan danışmanlığında yazılmış olan "İlk Çeviriler ve Yeniden Çeviriler Arasındaki Diyalektiği Çevirmen Ufuk, Tavrı ve Duruşu Üzerinden Okumak" başlıklı doktora tezinden yola çıkılarak yazılmıştır.

* Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, gbilgan@nku.edu.tr, ORCID: 0000-0002-0305-0607

Gönderilme Tarihi: 12 Aralık 2024

Kabul Tarihi: 11 Mart 2025

Describing the Translation Horizon
in the Retranslations of Oscar Wilde's *The Ballad Of Reading Gaol*

Abstract

The study aims to describe the translation horizon in the Turkish retranslations of Oscar Wilde's *The Ballad of Reading Gaol*. The poem has been translated and retranslated many times since its first translation by Özdemir Asaf in 1968. Antoine Berman's concept of translation horizon refers to the totality of linguistic, literary, cultural and historical parameters that determine the translator's feelings, behaviors and ways of thinking. Moreover, the description of the translation horizon in retranslations can shed light on the translation horizon of the period. Antoine Berman's hermeneutic method of translation criticism was utilized in the analysis of translations and in determining the translation horizon of retranslators. Accordingly, the translations and the original text were analyzed formally, stylistically, thematically and contextually, and the translation horizons of the translators were obtained based on their backgrounds, translations and utterances on translation. Besides, the classification of formal aspects of verse translation proposed by James Holmes was used to determine the translation horizon of the work. As a result, it was observed that the translators with a narrower poetic horizon, adopted the organic approach by rendering the formal features of the original text in a limited way. Whereas it was observed that poet translators with a broader poetic horizon aimed to render the original with a more holistic approach. The study is expected to contribute to the field shedding light on the translation horizon of the 2000s in poetry translation by describing the translation horizon in the retranslations of *The Ballad of Reading Gaol*.

Keywords: Antoine Berman, translation horizon, *The Ballad of Reading Gaol*, poetry translation, aspects of verse translation

GİRİŞ

Robert Frost'un "şiir çeviride yitip gidendir" (aktaran Bassnett, 1998, s.57) deyişi, yazın türleri arasında çevirinin olanaklılığı sorgulamalarına en çok maruz kalmış türün şiir olduğunu hatırlatması bakımından önemlidir. Edmund Cary (2012) "Nasıl Çevirmeli?" başlıklı yazısının girişinde Dante'den Cervantes'e, Schlegel'den Humboldt'a çeşitli yazar, şair ve düşünürlerin çeviriyle ilgili görüşlerini aktarır. Schlegel çeviriyi ölümüne yapılan bir düelloya benzetir ve "çeviren ya da çevrilen kaçınılmaz olarak ölür" der (aktaran Cary, 2012, s.55). Benzer şekilde İlhan Berk (1978) özellikle şiirin çevrilmemezliğini şöyle dile getirir: "kendi dilinde bile açıklamaya gelmeyen şiirin bir başka dilde yaşaması, bir başka dile çevrilmesiye bütün bütün olanaksızdır" (s.71). Octavio Paz (2012) ise çevrilmemezlik savlarına "Avrupa dillerindeki en güzel şiirlerin çoğunun çeviri olduğu"nu hatırlatarak karşılık verir (s.100). Paz'ın da söylediği gibi antik çağlardan beri tarih onca örnekle doluyken "Şiir çevrilir mi?" sorusu artık güncelliğini yitirmiş olduğunu söylemek mümkündür. Şiir çevrilmektedir hatta bir kez çevrilmekle kalmayıp yeniden çevrilmektedir. Bütüncemizi oluşturan Oscar Wilde'ın *The Ballad of Reading Gaol* adlı şiirinin de ilk çevirisinden bu yana çok defa yeniden çevrildiği görülmektedir.

Bununla beraber Edmund Cary'nin gündeme getirdiği "Nasıl çevrilmeli?" sorusu güncelliğini koruduğu söylenebilir. Bu noktada James Holmes çeviri tarihinde şiir çevirmenlerinin şiir çevirisine yönelik yaklaşımlarını değerlendirir. Buna göre çevirmen biçim ya da içeriğe odaklanmak

yönünden birtakım tercihlerde bulunur. Çevirmenin tercihleri söz konusu olduğunda Antoine Berman'ın çeviri ufku kavramı çevirmenin çeviri kararlarını yönlenmesinde rol oynaması bakımından önemlidir. Bir sonraki bölümde daha detaylı bir şekilde değinilecek olan çeviri ufku kavramı Antoine Berman'ın yorumbilgisel çeviri eleştirisi kuramının öne çıkan kavramlarından biridir ve temel olarak çevirmenin içinde bulunduğu tarihsel, yazınsal ve ideolojik parametreler çerçevesinde çeviri edimine nasıl yaklaştığıyla ilgilidir. Buna bağlı olarak çevirmenin tavır ve duruşu şekillenmekte ve bu da çevireceği esere yaklaşımını şekillendirmektedir.

Buradan hareketle çalışmamızın amacı Oscar Wilde'ın *The Ballad of Reading Gaol* adlı şiirinin yeniden çevirilerinde çevirmenlerin şiir çevirisine yönelik biçimsel tercihlerinden ve çeviri ufuklarından yola çıkarak bütüncede yer alan eserin çevirilerinde çeviri ufkunu saptamaktır. Çalışmamızda olduğu gibi birbirine yakın dönemde ortaya çıkmış yeniden çevirilerde bir eserin çeviri ufkunu betimlemek aynı zamanda dönemin şiir çevirisi ufkunu saptama konusunda da tarihe not düşme görevi üstlenebilir. Dolayısıyla bu çalışma ağırlıklı olarak son on yılda ortaya çıkmış yeniden çevirilerde şiir çevirisi ufkunun nasıl şekillendiğini de değerlendirmesi bakımından önemlidir.

1. KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Çeviri Ufku Kavramı

Çalışmamızın çıkış noktalarından biri olan ve Antoine Berman'ın yorumbilgisel çeviri eleştirisi kuramının öne çıkan kavramlarından biri olan çevirmenin ufku kavramı çevirmeni çevreleyen dilsel, yazınsal ve kültürel parametrelerden oluşan bir çember gibi düşünülebilir. Berman, ufuk kavramını, Gadamer, Jauss ve Ricœur'ün yorumbilgisi üzerine çalışmalarından ödünç alır ve "çevirmenin duygu, davranış ve düşünme biçimlerini "belirleyen" dilbilimsel, edebi, kültürel ve tarihsel parametrelerin bütünü olarak tanımlar (Massardier-Keney, 2009, s.ix). Gadamer'de ufuk kavramı içinde hareket edilen görüş alanına işaret eder ve bu görüş alanı "yorumlama etkinliğinde girilen her diyalogdan az ya da çok etkilenir, değişir" (Çelik, 2013, s.131). Hans Robert Jauss'un okur odaklı yazınsal eleştiri yöntemindeyse okur, yazınsal esere yaşadığı dönemin tarihsel, toplumsal ve kültürel koşulları tarafından belirlenmiş bir çerçeveden yaklaşır (Moran, 2018, s.246) ve bunu okurun beklenti ufkunu ifade eder. Her çeviri aynı zamanda bir yorumdur ve çevirmen de okur olarak konumundan kaynaklı olarak çevireceği metni yorumlarken söz konusu tarihsel, dilsel ve yazınsal etkilerden bağımsız hareket edemeyebilir. Bu sebeple içine doğduğu dil ve kültürün doğası, söz konusu kültürde süregelen çeviri söylemleri, çevrilen metnin türüne ilişkin kişisel inanışları çevirmeni çevreleyen bir çerçeve olarak varlığını hissettirir. Çevirmen seçimleri, çeviri metne yaklaşımı, kullanacağı stratejiler bu çerçeve dahilinde belirlenir.

Ricœur'ün yorumbilgisel yaklaşımının Berman üzerindeki etkisini ise ağırlıklı olarak çeviri ufku kavramı çerçevesinde çevirmenin özne olarak konumu bağlamında görebiliriz. Berman ve Ricœur'e göre özne, kendi hayatını bir yorumcu ya da bir çevirmen olarak, yorumlanan/çevrilen eserlerin içinde ve onlar aracılığıyla ya da daha spesifik olarak eserlerin dünyasının sunduğu öğretilere göre yönetir (Yun & Lee, 2013, s.16). Çevirmenin çeviri edimindeki amaçlılığına ancak çevirmenin çeviri ufku saptanarak ulaşılabilir. Berman'ın çeviri eleştirisinin odağında çevirmenin bir özne olarak ortaya konabilmesi yatar. Berman'a göre eleştiri hata avcılığı olmaktan ziyade

çevirinin hangi koşullar altında gerçekleştiğini ortaya koymaktır. Bunu anlayabilmek için de çevirinin ardındaki özneye odaklanmak gerekir. Bu bağlamda çevirmenin çeviri ufkunu tanımlamak çevirmenin çeviren özne olarak kendini nasıl konumlandığı üzerine düşünmeyi gerektirir.

Çeviri ufku çevirmenin tercihlerinde sınırlayıcı bir etkiye sahip olabileceği gibi genişletici bir etkiye de sahip olabilir. Çevirinin anlamına ve amacına yönelik temel kabullere dayalı dar bir çeviri ufkuna sahip çevirmenin çevireceği metnin gerekliliklerini aynı ölçüde sınırlı bir biçimde kavrayabileceği söylenebilir. Berman'ın çeviri eleştirisi kuramında çeviri ufkunu kavramı çevirmen tavrı ve çeviri projesi kavramlarıyla ilişkilendirilir. Çevirmen tavrı çevirmenin çevirinin amacına, anlamına ve biçimine ilişkin tamamen kişisel olmayan, çevirinin tarihsel, sosyal, yazınsal ve ideolojik bağlamıyla ilişkili kavrayışlarıdır (Berman, 2009, s.58). Berman'a göre bu tavır çeviri edimi ve çevirmen arasındaki bir uzlaşma, çevirmenin çevirinin bağlamını içselleştirme biçimine işaret eder (2009, s.58). Çevirmenin ufuk, tavır ve duruşuna metin düzeyinde ulaşılabilirdiği gibi çevirmenin çeviri üzerine söylemleri, röportajları ve ön söz, son söz ve dipnot gibi yan metinlerle de ulaşılabilir. Çevirmenin çeviri üzerine söylemleri, röportajları ve ön söz, son söz ve dipnot gibi yan metinlerle de ulaşılabilir.

Çeviri projesi ise çevirmenin tavrı ve çevrilecek metnin gerekliliklerinin bir kesişimi olarak görülebilir. Berman'a (2009) göre tutarlı bir çeviri bir çeviri projesinin ürünüdür ve çevirmen metne nasıl yaklaşacağını, çevirinin tarzını ve biçimini bu projeye göre belirler (s.60). Çeviri eleştirisinde çeviri projesini belirlemenin önemi çevirmenin de çeviriyi bu proje çerçevesinde değerlendirecek olmasıdır. Bir çevirmenin projesi hakkında söyleyebileceği ve yazabileceği her şey ancak çeviride gerçeğe dönüşür (Berman, 2009, s.61). İdeal olarak çevirmenin projesini yan metinler yoluyla okurla paylaşması beklense de bu her zaman gerçekleşmez.

1.2. Şiir Çevirisine Biçimsel Yaklaşımlar

Biçim şiirin okurla ilk iletişim kurduğu ve zaman zaman biçimsel özelliklerin bile kendisini çağrıştırdığı bir yazın türüdür. Alt alta sıralanmış dizeler gördüğümüzde hangi dilde olduğunu anlamasak ve ne söylediğini bilmesek bile bunun bir şiir olduğunu varsayma eğiliminde oluruz. Tarihin bütün dönemlerinde farklı ülkelerde farklı yazın gelenekleri dizelerin sayısı, düzenleniş ve sıralanış biçimi bakımından çeşitliliğe sahne olmuştur. Dize sayısı ve dizelerin kümeleniş biçimin yanı sıra ölçü ve uyak gibi ses özellikleri şiirin biçimsel özellikleri arasında değerlendirilir. Şiirde zaman zaman biçimsel ve biçimsel düzlemler birbiriyle iç içe geçmiş biçimde bulunabilir. Örneğin ses yinelemeleri şiirin biçimsel yapısıyla ilişkili olduğu kadar yazarın dili kullanma biçimiyle, dolayısıyla biçimle de ilişkilidir. Benzer biçimde yazın geleneği şairin biçimi üzerinde de etkilidir. Dolayısıyla biçimsel çözümleme biçimsel özelliklerin bir kısmını da kapsayabilir, aynı zamanda biçimsel analizi desteklemek amacıyla da kullanılabilir (Marco, 2004, s.76).

James Holmes'a göre şiir çevirmeni tarihsel düzlemde şiir çevirisine biçimsel olarak dört temel yaklaşım sergilemiştir (1994). Bu yaklaşımların her biri çevirmene birtakım olanakları mümkün kılarken başka olanakların kullanımını güçleştirir. Holmes'un söz ettiği ilk yaklaşım özgün metnin biçimini korumayı hedefleyen geleneksel yaklaşım olan öykünmedir (1994, s.26). Bu yaklaşımı takip eden çevirmen özgün metnin diğer unsurlarını bir kenara bırakarak yalnızca metnin biçimine odaklanır. 19. yüzyılda olduğu gibi, tür kavramının görece zayıf olduğu ve yazınsal normların sorgulandığı ve hedef kültürün dış etkilere açık olduğu dönemlerde öne çıkma eğiliminde olmuştur.

(Holmes, 1994, s.28). İkinci yaklaşım ise erek dilde, kaynak metnin ait olduğu şiir geleneğindeki işlevine paralel bir biçim tercihinde bulunmaktır (Holmes, 1994, s.26). Burada da çevirmen ilk yaklaşımda olduğu gibi kaynak metnin biçimsel özelliklerine dikkat eder ancak erek metni okura daha tanıdık gelebilecek bir biçim üzerine inşa eder. Benzer biçim yaklaşımının temel güdüsü, özgün şiiri erek şiir geleneğine dahil etmek ve onu doğallaştırmaktır. Holmes tür kavramının oldukça belirgin olduğu, hâkim yazınsal beğeniye uyum sağlaması bakımından 18. yüzyıl neoklasik dönemin hâkim çeviri yaklaşımı olduğunu vurgular (1994, s.28). Bu ilk iki yaklaşım biçime odaklanmaları bakımından biçim-türev yaklaşım olarak anılırlar. Üçüncü bir yaklaşım ise 20. yüzyılda ortaya çıkan ve Holmes'un örgensel (organik) biçim olarak adlandırdığı kaynak metnin içeriğini yansıtmayı hedefleyen ancak biçim bakımından özgün metinle bağını koparmış çeviri yaklaşımıdır (Holmes, 1994, s.27). Bu yöntemi tercih eden çevirmenin çıkış noktası şiirin biçiminden çok iletişimsel değeridir. Bu üç yaklaşımın dışında kalan bir diğer yaklaşım ise özgün şiirin biçimiyle ya da içeriğiyle hiçbir şekilde örtük olmayan, kaynak metnin tamamen dönüştürüldüğü aykırı biçimdir (Holmes, 1994, s.27). Aykırı biçim yaklaşımı belli bir dönemle işaretlenmeksizin, bir üstmetin yaratma anlayışındaki çevirmenlerin takip ettiği bir yaklaşım olarak var olagelmıştır. Örgensel biçim ve aykırı biçim yaklaşımı ise biçimden ziyade içeriğe odaklanmaları bakımından içerik-türev yaklaşımlar olarak adlandırılmıştır.

2. YÖNTEM VE BÜTÜNCE

Berman'ın *Toward a Translation Criticism: John Donne (Pour une critique des traductions: John Donne)* adlı kitabında tanıttığı çeviri kuramı birbirini takip eden ve birbirine veri sunan aşamalardan oluşan, çeviri edimine bütüncül bir bakış açısı sağlayan, çevirmeni bir özne olarak kabul etmesiyle öne çıkan bir çeviri eleştirisi yaklaşımıdır. Çeviri eleştirisi yönteminin ilk basamağını çevirilerin ve özgün yapının çözümleme amaçlı okumaları oluşturur. Öncelikle çeviriler özgün bir eser gibi okunur ve bu çevirinin erek dilde başlı başına bir eser olarak ayakta durup duramadığına ilişkin fikir verir. Çevirilerin okunmasının ardından özgün yapının okunmasına geçilir. Bu okuma çevirinin ve özgün metnin biçimsel, biçimsel, tematik ve içeriksel olarak üç düzlemde çözümlenmesini gerektirir ve hem özgün eser hem de çeviriler için geçerli bir yaklaşımdır. Böylece çözümleme aşamasında karşılaştırma basamağında kullanılmak üzere özgün metindeki metnin yoğunlaştığı, onun ağırlık merkezini oluşturan, kilit bölümler ve çeviri metinlerdeki genel uyumun dışında kalan, çeviriler söz konusu olduğunda belirgin bir biçimde zayıflayan bölümler tespit edilir.

İkinci aşamayı ise çevirmen üzerine araştırmalar oluşturur. Her çeviri çevirmenin süzgecinden geçerek bize ulaşır bu sebeple çevirmenin kim olduğunu, daha önce neler çevirdiğini, çeviri üzerine söylemlerini saptamak önemlidir. Tüm bunlar bize çeviriyi değerlendirmesinde çevirmenin duruşu, tavrı, çeviri projesi ve ufkuna ulaştırır.

Bir sonraki aşama analiz aşamasıdır. Burada üç boyutta (ağırlık merkezini oluşturan kilit bölümlerin karşılaştırılması, genel uyumun dışında kalan bölümlerin karşılaştırılması ve çeviri projesi ile çevirinin karşılaştırılması) çeviri metin ve özgün metin karşılaştırılır. Çalışmamızın odak noktası çevirilerdeki biçimsel yaklaşımlar ve çevirmen ufkı olması bakımından yöntemin ilk iki basamağında elde edilen veriler esas alınmıştır. Bu bakımdan çevirilerin ve özgün metnin okumalar basamağında nelerin göz önüne alındığına değinmekte yarar vardır. Öncelikle çalışmanın

bütüncesini oluşturan eserin şiir olması sebebiyle şiir türüne özgü uyak ve ölçü gibi biçimsel özellikler belirlenmiştir. Bununla birlikte çevirmenlerin çeviri ufkuna ulaşmada çevirmenlerin söylemlerinden, çevirilerinden ve çevirmenlerle yapılan görüşmelerden elde edilen verilerden faydalanılmıştır². Ancak çevirmenlerle görüşmeler, tüm çevirmenlere ulaşılammış olması bakımından çalışma açısından bir sınırlılık da oluşturmaktadır.

Çalışmanın bütüncesini Oscar Wilde'ın *The Ballad of Reading Gaol* adlı şiirinin Türkçedeki sekiz çevirisi oluşturmaktadır. Söz konusu çeviriler aşağıda kronolojik olarak listelenmiştir.

Tablo 1. Çalışmanın Bütüncesi

Özgün metin: <i>The Ballad of Reading Gaol</i> ³			
Çevirmen	Çevrildiği yıl	Başlık	Yayınevi
Özdemir Asaf	1968	<i>Reading Zindanı Baladı</i>	Yuvarlak Masa Yayınları
Tozan Alkan	2003	<i>Reading Hapishanesi Baladı</i>	Bordo Siyah Yayınları
Piyale Perver (Fatih Demirci)	2014	<i>Reading Zindanı</i>	Dedalus Kitap
Yeşim Pirpir (Avan)	2017	<i>Reading Zindanı Baladı</i>	Doğu Batı Yayınları
Oğuz Baykara	2017	<i>Reading Zindanı Baladı</i>	Everest Yayınları
Ahmet Şerif Doğan	2019	<i>Oysa Öldürür Herkes Sevdini: Reading Zindanı Baladı</i>	Tilki Kitap
Osman Tuğlu	2019	<i>Reading Hapishanesi Baladı</i>	Klaros Yayınları
Türkan Yılmaz	2021	<i>Reading Zindanı Baladı</i>	Zeplin Kitap

3. BULGULAR

Bu bölümde bütüncemizi oluşturan eser ve Türkçedeki çevirilerine ilişkin bulgular sunulmuştur. Antoine Berman kuramında önceliği çeviri eserlerin değerlendirilmesine verir. Ne var ki bütüncenin yoğunluğu göz önüne alındığında, okuma ve karşılaştırma kolaylığı sağlaması bakımından özgün eserin değerlendirilmesi öne alınmıştır.

3.1. Oscar Wilde ve *The Ballad of Reading Gaol*

The Ballad of Reading Gaol şiiri karısını öldürmek suçundan idam cezasıyla yargılanan bir mahkûmu tanıtan dizelerle açılır. Yazarın suç kavramı ve ceza sisteminin adaletsizliğine ilişkin yargıları daha ilk bölümden kendini gösterir. Wilde idam mahkûmunun içinde bulunduğu durumdan yola çıkarak aslında herkesin farklı biçimlerde de olsa sevdiği şeyi öldürdüğünü dile getirir. Buna karşın herkes bu sebeple cezalandırılmaz.

Oscar Wilde, 1854 yılında Dublin'de doğmuş ve şiir, roman, düzyazı ve tiyatro olmak üzere pek çok türde eserler vermiş bir yazardır. Yazın hayatına çeşitli dergilerde yayınlanan şiirleriyle başlar ancak bu şiirlerin etkilendiği şairlerden izler taşıması sebebiyle eleştirilir (Reisman, 2011, s.210). Wilde düzyazılarını ise çoğunlukla estetizm kuramı etkisi altında üretmiştir. Yazara asıl şöhreti getiren ise komedi türünde orta sınıfı alaya aldığı oyunlarıdır. 1895 yılında oyun yazarı olarak şöhretin doruğundayken maruz kaldığı eşcinsellik suçlamaları Wilde'ın çöküşünü getirir ve

² Görüşmeler Yıldız Teknik Üniversitesi 31.01.2024 tarihli Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurul onayı ile gerçekleştirilmiştir.

³ Wilde, O. (1910). *The ballad of Reading gaol*. Duffield and Co.

yazar bir anda nefret öznesi haline gelir; tüm kitapları raflardan kaldırılır, evi yağmalanır ve çocukları soyadlarını değiştirerek yurtdışına gitmek zorunda kalır. Dahası görülen dava sonucunda yazar iki yıl hapis cezasına çarptırılır. *The Ballad of Reading Gaol* bu günlerin eseridir. 1897 yılında hapishaneden çıktıktan sonra Paris'e gider ve hayatının son üç yılını burada takma bir ad altında arkadaşlarının maddi yardımlarıyla geçirir. 1900 yılında Paris'te bir otel odasında yaşamını yitirir.

The Ballad of Reading Gaol kaynağını yaşanmış bir olaydan almaktadır. 1896 yılında Wilde'ın hapishanede olduğu sırada Charles Thomas Wooldridge isimli bir asker kıskançlık yüzünden karısını öldürmek suçundan idam cezasına çarptırılır ve Reading hapishanesine getirilir. Wilde Wooldridge'in idamına şahsen tanık olmasa da bu durum uzun zaman içerisinde gerçekleşmiş tek idam olması sebebiyle mahkûmlar arasında çok konuşulur. İçinde bulunduğu zorlu hapishane koşulları altında Wilde bu mahkûmun hikâyesinden çok etkilenir. Şiir 1898 yılının şubat ayında C.3.3. takma adıyla yayınlanır. Bu harf ve rakamlar Wilde'ın kaldığı hapishane hüccresine karşılık gelmektedir. Şiir yayınlanmasının ardından büyük beğeni toplar ve ancak üçüncü baskı Oscar Wilde imzasıyla yayınlanır.

3.1.1.Özgün Metnin Biçimsel Özellikleri

Şiir altı bölüm ve altı mısralı kıtalar halinde yazılmıştır. Birinci bölümde on altı, ikinci bölümde on üç, üçüncü bölümde otuz yedi, dördüncü bölümde yirmi üç, beşinci bölümde on yedi, altıncı ve son bölümde ise üç kıta yer almaktadır. Nazım birimlerinin bölümlere göre dağılımı aşağıdaki tabloda yer almaktadır (bkz. Tablo.2).

Tablo 2. *The Ballad of Reading Gaol* Nazım Birimlerinin Dağılımı

	Altılık	Toplam Dize Sayısı
Bölüm	16	96
Bölüm	13	78
Bölüm	37	222
Bölüm	23	138
Bölüm	17	102
Bölüm	3	18

Şiirde 8 ve 6'lık ölçü ve ABCBDB biçiminde uyak şeması kullanılmıştır. Bunun yanı sıra bazı dizelerde iç uyak olduğu durumlar da görülmektedir. Aşağıdaki tabloda (bkz. Tablo 3) da görüldüğü gibi kıtanın iki, dört ve altı numaralı dizelerinde "steed, need ve deed" sözcükleriyle uyak sağlanmış. Bununla beraber üç ve beşinci dizelerde dize içinde yer alan "cord, board" ve "shame, came" sözcükleriyle iç uyaktan da faydalanılmıştır.

Tablo 3. *The Ballad of Reading Gaol* Uyak Şeması

He did not pass in purple pomp,	A
Nor ride a moon-white steed.	B
Three yards of cord and a sliding board	C
Are all the gallows' need:	B
So with rope of shame the Herald came	D
To do the secret deed. (dize, 349-354)	B

Şiir biçimsel olarak değerlendirildiğinde balad türünün bir özelliği olan sözcük, dize ve hatta kıta düzeyinde tekrarlar sıkça karşımıza çıkmaktadır. Şiir türü dilin imkanlarını zorlaması,

alışıl gelmişin dışında kalan ifadeler yer vermesi bakımından gücünü büyük ölçüde söz sanatlarının kullanımından almaktadır. *Ballad of Reading Gaol* da buna bir istisna değildir. Şiirde kişileştirme, eğretileme, benzetme, karşıtlık ve abartma ön plana çıkan söz sanatlarıdır. Bununla birlikte şiirde devrik cümle yapıları ve bir dizedeki yargının bir sonraki dizede tamamlandığı artlamalardan sıkça yararlandığı görülmektedir.

Wilde şiirin yayınlanma sürecinde arkadaşı Robert Ross'a yazdığı mektupta şiiri tanımlarken "biçimde bölünmüş bir amacın zorluğu altında acı çektiğini", şiirin "bir kısmının gerçekçi, bir kısmının romantik, bir kısmının şiir, bir kısmının ise propaganda" olduğunu belirtir (aktaran Watkin, 2010, s.67). Şiir tematik ve içeriksel özellikler bakımından da tüm bunları içerdiğini söyleyebiliriz. Bunlardan ilki suç olgusudur. Şair şiirin merkezine hapis hanede kaldığı sürede diğer mahkumlardan duyduğu gerçek bir olayın öznesini yerleştirir. Şiir "herkes başka başka şekillerde sevdiğini öldürür ama herkes idamla cezalandırılmaz" yargısı etrafında temellenir. Bununla birlikte şiir kötü cezaevi koşullarının sergilendiği bir ceza sistemi eleştirisi niteliğindedir.

3.2. Birinci Çeviri: *Reading Zindanı Baladı*, Özdemir Asaf

Oscar Wilde'ın *The Ballad of Reading Gaol* şiirinin Türkçedeki ilk çevirisi 1968 yılında, *Reading Zindanı Baladı* adıyla Özdemir Asaf çevirisiyle Yuvarlak Masa Yayınları tarafından yayınlanmıştır. Eser zaman içinde birçok farklı yayınevi tarafından yeniden basılmış ve son olarak 2011 yılında Kırmızı Yayınları tarafından yayınlanmıştır. Çalışmamızda kullanılan bu baskıda yazarın kısa öz geçmişi, Doğan Hızlan'ın ön sözü, Özdemir Asaf'ın kızı Seda Arun'un ön sözü, Özdemir Asaf'ın kendi kaleminden Oscar Wilde'ın hayatı, şiirin öyküsü ve şiirin ötesinin öyküsü konulu inceleme yazıları bulunmaktadır. Yan metinlerden şiirin Fransızcadan çevrildiği anlaşılmaktadır.

3.2.1. Çevirinin Biçimsel Özellikleri

Çeviri altı bölüm ve altı mısralı kıtalardan oluşmaktadır. Çeviride bölümlerin sıralanışı, dize sayısı ve sıralanışı korunmuştur. Çeviride uzun dizelerde 7+7, kısa dizelerde ise 7 heceli ölçü kullanılmış ve kısmi sapmalar olsa da özgün metnin uyak düzeni takip edilmiştir. Bazı kıtalarda ikinci, dördüncü ve altıncı mısralar birbiriyle uyaklıyken bazı kıtalarda birinci, üçüncü ve altıncı dizeler birbiriyle uyaklıdır. Çeviride yaygın kullanılan uyak düzenini gösteren tablo aşağıda sunulmuştur (bkz. Tablo 4).

Tablo 4. *Reading Zindanı Baladı* Uyak Düzeni

Kırmızı ceketini giymeyordu o artık,	A
Çünkü şarap kırmızı ve kırmızıydı kan da,	B
Ellerine de şarap, bir de kan bulaşmışdı	C
Ölünün başucunda onu bulduklarında,	B
Sevdiği kadıncağız, sevgilisiydi ölen,	D
Öldürmüştü kadını vurarak yatağında. (Çev. Özdemir Asaf, s.129 ⁴)	B
Kim gider ölümüne utandırılırcana	A
Kapkara günlerini yaşarken hayatının,	B
Kimsenin idam ipi dolanmamış boynuna	A
Ne maske örtülmüştür üstüne suratının,	B

⁴ Bu bölümde çeviriden alınan alıntılarda Asaf'ın aşağıda künyesi yer alan çevirisi esas alınmıştır. Wilde, O. (2011). *Reading zindanı baladı*. (Çev. Özdemir Asaf). Kırmızı Yayınları.

Ve ne de hiç kimsenin ayağının altına Boşluğu serilmiştir döşeme kapağının. (s.132)	A B
Torba çuval dikedik, ocakda taş kırardık, Toz-toprak başarırdık tüm pasaklı işleri; Teneke seslerine dualar karıştırdı, Değirmende terlerdik: Gene de hepimizin, hepsinin yüreğinde Yılgı durgun yatardı.(s.143)	A B C A D C

3.2.2. Çevirmen Özdemir Asaf ve Çeviri Ufku

Gerçek adı Halit Özdemir Arun olan ünlü şair, yazar ve çevirmen Özdemir Asaf 1923 yılında Ankara’da doğmuş, yedi yaşında babasının ölümü üzerine İstanbul’da yaşamaya devam etmiştir. Galatasaray Lisesi ve Kabataş Lisesinde öğrenim görmüş, İstanbul Üniversitesinde başladığı Hukuk ve İktisat eğitimini ise mezun olmadan bırakmıştır. Yazın dünyasına ilk girişi ise çeviriler ile olmuştur. Özdemir Asaf kendi şiirlerini yayınlamadan önce ağırlıklı olarak Fransız şairlerinden yaptığı çevirilerini çeşitli dergilerde yayınlarak yazın dünyasına girmiştir. Bu çeviriler 2011 yılında Kırmızı Yayınları tarafından *Hidim* başlığıyla bir araya toplanarak yayınlanmıştır.

Özdemir Asaf her ne kadar çok sayıda çeviriye imza atmış bir şair olsa da doğrudan çeviri üzerine yazmamıştır. Yine de *Reading Zindanı Baladı* çevirisini çevreleyen yan metinlerde çeviri yaklaşımından izler bulabilmek mümkündür. Örneğin çevirisinin biçimsel özelliklerine ilişkin yaptığı tercihi okurla şöyle paylaşmaktadır: “Edebiyatımızda ballad geleneği olmadığından o türün ölçü ve uyaklarını uygulamak olumsuz bir çaba sayılacağı gibi, anlamdan da uzaklaşmayı gerektirecekti. Hece ölçüsü (7+7 ve 7) kullanıldı” (Asaf, 2011, s.196). Bu sözlerden çevirmenin anlamı aktarmanın öncelikli olarak gördüğü düşünülebilir. Ne var ki çevirmen anlam uğruna şiirin biçimsel özelliklerini tamamen terk etmeyi seçmez. Çeviriyi zaman zaman bir dizede yedili duraklarla birlikte on dört, zaman zamansa bir dizede yedi hece olacak şekilde kurgulamıştır. Bunu yaparken de çevirmenin büyük ölçüde özgün metnin uyak düzeni içinde kalmaya gayret ettiği görülmektedir.

Özdemir Asaf’ın *Reading Zindanı Baladı* çeviri projesi söz konusu olduğunda ise çevirmenin Oscar Wilde’a olan ilgisinin 1948 yılına dayandığı görülmektedir. Gelibolu’da askerdeyken eşine yazdığı mektuplarda Wilde üzerine okuduğu, onun biyografisini yazmaya başladığını ifade etmektedir. Bu biyografi taslağı 2011 yılında çevirinin Kırmızı Yayınları tarafından hazırlanmış kapsamlı basımı dışında yayınlanmamıştır. Çevirinin ilk olarak 1968 yılında yayınlandığı düşünüldüğünde Asaf’ın Oscar Wilde üzerine yaptığı çalışmalar yirmi yılı bulan bir sürenin ürünüdür. Asaf’ın taslakları arasında şiirin yayınlanma sürecinde şair, arkadaşları ve çeşitli yayıncılar arasında geçen yazışmalara da yer vermektedir. Buradan da çevirmenin özgün metnin yazarını çok iyi araştırdığı, tanıdığı, duygu dünyasına aşinalık geliştirdiği anlaşılmaktadır. Sonuç olarak Asaf’ın çeviri projesi özgün metnin hem biçimini hem biçimini hem de içeriğini aktarmayı amaçlayan bir çeviridir.

3.3. İkinci Çeviri: *Reading Hapishanesi Baladı*, Tozan Alkan

Şiirin ikinci çevirisi ilk olarak 2003 yılında Tozan Alkan çevirisiyle, Bordo Siyah Yayınlarından *Reading Hapishanesi Baladı* başlığıyla yayınlanmıştır. Çalışmamızda ise çevirinin Artshop yayınları tarafından 2006 yılında yayınlanmış baskısı kullanılmıştır. Söz konusu baskıda yazarın kısa biyografisi, şiir ve kitap sonunda dipnotlar bulunmaktadır.

3.3.1.Çevirinin Biçimsel Özellikleri

Şiir altı bölüm ve her biri altı mısra içeren kıtalardan oluşmaktadır. Çeviride özgün metnin nazım birimlerinin dizilimi ve kümelenişi korunmuştur. Çeviride büyük ölçüde 11 heceden oluşan hece ölçüsünün kullanıldığı görülmektedir. Ancak belirli bir düzende uyak düzeni takip edilmemiştir. Zaman zaman ardışık mısraların, zaman zaman da tek ya da çift sayılı mısralar arasında ses tekrarından faydalandığı görülmektedir. Tozan Alkan'ın çevirisinde kullanılan uyak düzenine ilişkin örnekler aşağıdaki tabloda sunulmuştur (bkz. Tablo 5).

Tablo 5. *Reading Hapishanesi Baladı* Uyak Düzeni

Örnek Nazım Birimi	Uyak Düzeni
Yürüyordu mahkumlar arasında Sırtında yırtık bir elbise vardı Ve bir oyuncu şapkası başında. Adımları usuldu, tasasızdı Ama onun kadar büyük tutkuyla Kimse bakamazdı gün ışığına. (s.17 ⁵)	A B A B A A
Keçe ayakkabılı gardiyanlar Kapıların önünde tur atarken Diz çökmüş gölgeler gördüler birden: Şaşkın gözleri kocaman açıldı, Hayatlarında hiç dua etmeyen İnsanlar duaya durmuşlardı. (s.45)	A B B C B C
Fırını andıran bu yanmış kireç Yumuşakmış ya da sertmiş dinlemez, Gündüz eti. Gece kemikleri yer Yüreğe gelince; gece gündüz demez Ve böylece koskoca bir gövdeyi Toza toprağa çevirip yok eder. (s.64)	A B C B D C
Bir caninin, bir katilin yüreği Her tohumu çürütür sanıyorlar Doğru değil bu! Tanrının toprağı Hiç düşündükleri gibi değildir. Beyaz gül daha bir beyaz açarken Kırmızı gül daha kırmızı olur. (s.65)	A B C D E B

3.3.2.Çevirmen Tozan Alkan ve Çeviri Ufku

1963 yılında İstanbul'da doğan Tozan Alkan Galatasaray Lisesinden mezun olduktan sonra Boğaziçi Üniversitesi İşletme bölümünde eğitimine devam etmiştir. 2007 yılında yayınladığı *Şehir Sana Gelecek* adlı telif şiir kitabıyla Behçet Aysan şiir ödülü ve Metin Altınok şiir ödülünü kazanmış bir şair ve çevirmendir. Ağırlıklı olarak İngilizce ve Fransızca dillerinden olmak üzere Victor Hugo, Oscar Wilde, William Blake, Emily Dickinson, D. H. Lawrence, Lord Byron, Anatole France, Philippe Soupault, Tristan Tzara ve Charles Baudelaire gibi şairlerden çok sayıda çevirisi bulunmaktadır. Çevirmenin çeviri faaliyetleri bununla sınırlı değildir. 2007-2013 yılları arasında yayın hayatını sürdüren Ç.N. (Çevirmenin Notu) Dergisinin yayın yönetmenliğini üstlenmiştir. Bunun yanı sıra

⁵ Tozan Alkan'ın çevirisinden yapılan alıntılarda aşağıda künyesi verilen baskı esas alınmıştır. Wilde, O. (2006). *Reading hapishanesi baladı*. (Çev. Tozan Alkan, Artshop Yayınları.

2014 yılında *Çevirdim Dilim Yandı* ve 2015 yılında *Çeviri Dedikleri* başlıklı kitaplarda çeviri üzerine yazıları bir araya getirmiştir.

Yukarıda da söz ettiğimiz gibi Tozan Alkan oldukça üretken ve çeviri üzerine düşünmüş bir çevirmendir. *Çeviri Dedikleri* adlı kitabında çeviriyle ilgili söylem üretmiş çevirmen, şair, yazar, düşünür ve çeviribilimcilerin çeviri üzerine söylemlerini bir araya getirir. Burada çeviriyle ilgili kendi görüşünü de şöyle dile getirir: “Çevirmen, yazarın gölgesinde serinleyen değil, ateşinde yanan kişidir”. (s.102). Bu, çevirmenin sadece kelimeleri bir dilden diğerine aktarmadığını, aynı zamanda yazarın ruhunu, duygularını ve niyetini de hedef dile taşıması gerektiğini vurgulayan bir eğretilme olarak okunabilir. Çevirmen, bu süreçte yazarın iç dünyasına girmeye gayret edip yaratıcı sürecin zorluklarını paylaştığını söyleyebiliriz. Tozan Alkan şair kimliğiyle bu yaratıcı sürecin zorluklarına da hâkim bir çevirmendir. Çevirmenin şiir çevirilerinde içerik kadar biçim ve biçimi de aktarmaya çalıştığını söyleyebiliriz. *Reading Hapishanesi Baladı* çevirisinde her ne kadar diller arasındaki farklılıktan dolayı özgün metnin ölçü ve uyak düzeninin dışına çıkmış olsa da çevirisini 11 heceden oluşan ölçü kalıbını ve düzensiz de olsa ses tekrarlarından faydalandığı görülmektedir. Çevirmenin incelediğimiz eser dışında kalan başka çevirilerinde de benzer bir yaklaşım sergilediğini söylemek mümkündür. Örneğin aşağıda yer alan William Butler Yeats’ın *To a child dancing in the wind* adlı şiirinin çevirisine baktığımızda özgün metinde kullanılan çapraz kafiyenin küçük bir sapmayla aktarıldığını, altı heceden oluşan ölçü biriminin ise sekiz hecelik ölçü kalıbıyla karşılandığı görülmektedir.

Boşver, sana ne rüzgârdan.	A	Dance there upon the shore;	A
Dans et orada kumsalda	B	What need have you to care	B
Sana ne kükreyen sudan	A	For wind or water's roar?	A
Sen saçlarını silkele	C	And tumble out your hair	B
Tuzlu damlalar akıyor	D	That the salt drops have wet;	C
Gençsin bilmiyorsun daha	E	Being young you have not known	D
Hep aptallar kazanıyor	D	The fool's triumph, nor yet	C
Aşıklar değil hayata	E	Love lost as soon as won,	D
Çok çalışanlar ölüyor	F	Nor the best labourer dead	E
Göremeden ekinleri	G	And all the sheaves to bind.	F
Seni kimler korkutuyor	F	What need have you to dread	E
Rüzgârın korkunç sesi mi?	G	The monstrous crying of wind?	F
(Yeats, 2006, Çev. Tozan Alkan, s.14)		(Yeats, 1951, s.120)	

Tozan Alkan’ın *Reading Hapishanesi Baladı* çevirisi yanı sıra örneklediğimiz başka çevirilerinden de yola çıktığımızda özgün metnin toplam yapısını aktarmayı amaçlayan bir çeviri yaklaşımı içinde olduğunu söylemek mümkündür. Çevirmen her ne kadar çeviri projesini okurla paylaşmamış olsa da çeviri ufku ve genel çeviri yaklaşımı düşünüldüğünde projenin amacının özgün metnin biçim, biçem ve içerik olarak bütüncül olarak aktarmak olduğu düşünülebilir.

3.4. Üçüncü Çeviri: *Reading Zindanı Baladı*, Fatih Demirci

Eserin Türkçedeki üçüncü çevirisi 2014 yılında *Reading Zindanı Baladı* başlığıyla Piyale Perver’in çevirisiyle, Dedalus Kitap tarafından yayınlanmıştır. Çevirinin aynı yayınevinden 2022 yılında çıkan sonraki baskılarında ise çevirmen bilgisi olarak Fatih Demirci ismi yer almaktadır. Yine 2022 yılında aynı çevirinin Can Yayınlarından çıkan baskısında çevirmen olarak Fatih Demirci imzası bulunmaktadır. Fatih Demirci’nin çevirisini ilk olarak takma bir adla yayınladığı, sonraki

baskılarda ise kendi ismini kullanmaya karar verdiği anlaşılmaktadır. Söz konusu baskılarda yazar ve çevirmenin kısa öz geçmişleri, yayıncının notu, çevirmen ön sözü, şiir hakkında bir değerlendirme yazısı ve İngilizce ve Türkçe karşılaştırmalı olarak sunulmuştur.

3.4.1.Çevirinin Biçimsel Özellikleri

Çeviri altı bölüm ve altı mısralı kıtalar halinde, birinci bölümde on altı, ikinci bölümde on üç, üçüncü bölümde otuz yedi, dördüncü bölümde yirmi üç, beşinci bölümde on yedi, altıncı ve son bölümde ise üç kıtadan oluşmaktadır. Çeviride belli bir düzende uyak düzeni takip edilmemiştir. Bununla birlikte hece ölçüsü kullanılmamıştır. Metnin tamamına ilişkin örneklerin fazlalığı dolayısıyla, çeviride uyak düzenine yönelik örnekler temsili olarak aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 6. *Reading Zindanı Baladı* Uyak Düzeni

Örnek Nazım Birimi	Uyak Düzeni
Kırmızı ceketini giymemişti, Çünkü kan da, şarap da kırmızıydı, Ve kan da, şarap da ellerine bulaşmıştı Onu cesedin yanında bulduklarında, Sevdiği ve yatağında katlettiği Kadıncağzın yanında. (s.21) ⁶	A B B C A B
Yürüdü nöbetçi avluda, altı hafta boyunca, Üzerinde hırpani, boz bir kıyafetle: Bir de başında kasketle, Ve hafif, şen adımlar ile; Oysa ben görmemiştım bir kez dahi Güne böyle efkârla dalan birini. (s.39)	A B C C D D

3.4.2.Çevirmen Fatih Demirci ve Çeviri Ufku

İlk çevirilerinde Piyale Perver takma adını kullanan Fatih Demirci aynı zamanda diploması kariyerini devam ettiren bir çevirmendir. Çeviride yer alan biyografisine göre İngilizce, İtalyanca ve Fransızca dillerini bilmekte ve Oscar Wilde, Stendhal ve François-René de Chateaubriand'ın çevirileriyle ilgilenmektedir. *Reading Zindanı Baladı*'nın yanı sıra David Macey'nin *Foucault Hakkında Her Şey*, Oscar Wilde'ın *Vera ve Nihilistler* adlı oyunu, Dante Alighieri'nin *Yeni Hayat* adlı eserinin çevirileri yayınlanmıştır.

Fatih Demirci'nin çevirisine yazdığı sunuş yazısından çeviriye, özellikle de şiir çevirisine yönelik görüşlerine ulaşmak mümkündür. Çevirmenin “Şiir tercümesi esas olarak sanat adına beyhude bir gayrettir; tek faydası ise, iki dilli olarak basılması şartıyla, şiirin coşkusunun aşına olunmayan kelime ve sözlere takılıp azalmaması için bir tür kör değneği vazifesi görmesidir. (Demirci, 2022, s.12)” sözlerinden şiir çevirisini imkansızlıkla bağdaştırdığı anlaşılmaktadır. Yine ön sözde çevirinin amacını açıklarken “tek gayem Wilde’a veya İngilizceye yeteri kadar aşına olmadığı hissine kapılanlara bu edebi ziyafette ihtiyaç duyabilecekleri hizmeti sunmaktır. (Demirci, 2022, s.12)” ifadesinde yer alan “hizmet etmek” sözcüğü çevirmenin yazar-çevirmen ilişkisine yaklaşımını gün yüzüne çıkarmaktadır. Çevirmen özgün metnin ve yazarının hakimiyetini baştan kabullenmiş ve onunla bir ast-üst ilişkisi kurmuş gibi görünmektedir. Çevirmenin kendini yazara göre

⁶ Fatih Demirci'nin çevirisinden alınan kesitler, aşağıda künyesi bulunan baskıdan alınmıştır.
Wilde, O. (2022). *Reading zindanı baladı*. (Çev. Fatih Demirci), Dedalus Kitap.

konumlandırma biçimi çeviri etkinliğine ilişkin bakış açısının niteliğini belirler (Arslan Özcan, 2010, s.150).

Çevirmenle 24.04.2024 tarihinde Google Forms üzerinden paylaşılan açık uçlu anketle çeviriyle ilgili görüşleri sorulduğunda verdiği yanıtlar ağırlıklı olarak çeviri sürecine ilişkindir. Demirci çeviriyi şöyle tanımlar:

Çeviri anlayışımı tanımlarken, öncelikle her çevirmenin temelde sahip olması gereken bir prensipten bahsetmek isterim: eser sahibinin eserlerine tam anlamıyla hâkim olmak. Bu, yazarın üslubunu, tonunu ve kendi kültüründeki nüansları doğru bir şekilde anlayıp yansıtabilmek için elzemdır. Benim için çeviri, yazarın dilindeki incelikleri yakalayıp bunları hedef dilin okuyucusuna aktarma sanatıdır. Ayrıca, çeviri yaparken sadece orijinal metne değil, eserin Türkçe dahil diğer dillere yapılmış olan çevirilerine de bakmayı önemsiyorum. Bu, eserin çeşitli kültürlerde nasıl algılandığını ve yorumlandığını görmemi sağlar. Özellikle açık uçlu metinlerde veya çok katmanlı anlatımlarda bu yöntem, yazarın mesajının daha geniş bir perspektiften değerlendirilmesine olanak tanır. (Fatih Demirci ile kişisel iletişim)

Fatih Demirci hem çevirisinin ön sözünde hem de kişisel iletişim yoluyla ortaya koyduğu söylemlerde çok boyutlu incelemelerle çevirdiği eserin hem biçimsel ve biçimsel hem de tematik içeriksel özelliklerini ortaya koymayı amaçladığı vurgulanmaktadır. Bununla birlikte özgün metni odağına alan çevirmenin kaynak odaklı ve özgün metnin toplan yapısını aktarmayı amaçlayan bir çeviri duruşu içinde olduğu söylenebilir. Çevirmenin projesinin amacının da aynı doğrultuda eseri biçimsel, biçimsel, tematik ve içeriksel olarak bir bütün olarak aktarmak olarak düşünmek mümkündür.

3.5. Dördüncü Çeviri: *Reading Zindanı Baladı*, Yeşim Pirpir Avan

The Ballad of Reading Gaol'un Türkçedeki bir diğer çevirisi 2017 yılında Yeşim Pirpir tarafından *Reading Zindanı Baladı* başlığıyla Gülperi Sert'in yayına hazırladığı Oscar Wilde'ın pek çok yazınsal türdeki eserlerinden seçkilerin bulunduğu bir derleme içinde Doğu Batı Yayınları tarafından yayınlanmıştır. Baskıda yayına hazırlayanın yazar hakkında notları ve şiirin yanı sıra Oscar Wilde'ın şiir, öykü ve tiyatro oyunu türünde birçok başka eseri de içinde barındırmaktadır.

3.5.1. Çevirinin Biçimsel Özellikleri

Çeviri altı mısralı kıtaların bulunduğu altı bölümden oluşmakta ve birinci bölümde on altı, ikinci bölümde on üç, üçüncü bölümde otuz yedi, dördüncü bölümde yirmi üç, beşinci bölümde on yedi, altıncı ve son bölümde ise üç kıta yer almaktadır. Çeviride ölçü kullanılmamış ancak belli bir düzen içinde olmamakla birlikte dize sonlarında uyaklı bir söyleyişten faydalanılmıştır. Uyak düzenine ilişkin temsili örnekler aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 7. *Reading Zindanı Baladı* Uyak Düzeni

Örnek Nazım Birimi	Uyak Düzeni
Kırmızı ceketini giymiyordu,	A
Kan ve şarap da kırmızıydı çünkü,	B
Ve kan ve şarap vardı ellerinde	C
Onu bulduklarında ölüyle,	C
Zavallı ölü kadınla o çok sevdiği,	D
Ve yatağında öldürdüğü. (s.15) ⁷	B

⁷ Yeşim Pirpir Avan'ın çevirisinden alınan kesitler aşağıda künyesi yer alan baskıdan alınmıştır.

Wilde, O. (2017b). *Reading zindanı baladı*. (Çev. Yeşim Pirpir), Şiirler, tiyatro oyunları, denemeler, haz. Gülperi Sert, Doğu Batı Yayınları.

Sallana sallana meydanın etrafında	A
Yürüdük hayali geçit töreninde,	B
Umurumuzda değildi: Biliyorduk biz	C
Şeytanın Ekibinin ta kendisiydik	D
Ve kazınmış kafalar ve ağır adımlarımızla	A
Keyifli bir karnaval havasında. (s.22)	A
Sonunda gördüm gölgeli parmaklıkları	A
Kurşundan işlenmiş bir kafes gibi,	B
Kireç badanalı duvardan geçerek,	C
Üç tahtalı yatağımın karşısındaki,	B
Ve biliyordum dünyada bir yerlerde	D
Söküyordu Tanrının o korkunç şafağı. (s.27)	A

3.5.2.Çevirmen Yeşim Pirpir Avan ve Çeviri Ufku

Çevirmen Yeşim Pirpir Avan 2010 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi İngilizce-Almanca Mütercim Tercümanlık bölümünden mezundur. 2025 yılında Yıldız Teknik Üniversitesi Diller ve Kültürlerarası Çeviribilim Programında doktora eğitimini tamamlamıştır. İngilizce ve Almancadan çeviriler yapmaktadır. *Reading Zindanı Baladı* çevirisi dışında Franz Kafka'dan *Ceza Sömürgesi: Klasikler* adlı eseri Türkçeye kazandırmıştır.

Akademik çeviri eğitimi almış halen çeviribilim alanında çalışmalarını sürdüren biri olarak çevirmen çeviri anlayışını da bu doğrultuda ifade etmektedir. Kendisinin Google Forms üzerinden paylaşılan ankete 30.04.2024 tarihinde verdiği yanıtlarda aşağıdaki sözlerinden de anlaşılacağı gibi metin türüne ve okur kitlesine dikkat ederek çeviri yapmayı amaçladığı söylenebilir:

Her duruma uygun genel geçer bir çeviri anlayışından bahsetmek zor. Metin türüne ve çevirinin amacına yani skoposuna göre değişir bu. Basit bir örnek vermek gerekirse, erek kültür için bir kullanmalık metin çevireceksem tabii okur için en anlaşılır şekilde çeviririm, metni okura götürürüm. Burada amaç müşterinin (okurun) satın aldığı veya ilk defa karşılaştığı bir alet veya makineyi doğru bir şekilde kullanabilmesidir, bu nedenle çevirinin kendisine yabancı gelmemesi gerekir. Ancak söz konusu bir edebi çeviriye, yine çevirinin amacına göre değişmekle beraber, kaynak metnin ve yazarın korunması gereken yerler olabilir. Yeni bir yazarı veya bir metin türünü erek kültüre sunma amacı güdüyorsanız, yabancılaştırma tekniğine daha sık başvurursunuz, örneğin erek kültüre yabancı geliyor diye kullanılan bir ifadenin erek kültürde karşılığını vermezsiniz de bu ifadeyi doğrudan çevirirsiniz. Bazen de yabancı bir tiyatro oyununu erek kültür için uyarlamanız gerekir. Böyle bir durumda tabii yerelleştirmeden daha fazla yararlanırsınız. Oyunun erek kültürde yazılmış olduğu hissini verme amacı taşırsınız çünkü. Yine başa dönüyorum. Çevireceğiniz metin türüne, çevireceğiniz hedef kitleye ve en önemlisi de işverenin veya çevirmenin "amacı"na göre değişen bir olgudur çeviri (Yeşim Pirpir Avan ile kişisel iletişim).

Çevirmenin kendi ifadelerinden de anlaşıldığı gibi metin türü çevirmenin çeviri kararlarında büyük önem taşımaktadır. Avan'ın şiir çevirisine yönelik yaklaşımına ilişkin ifadelerinde ise özgün metnin yabancılığını hissettiren bir yaklaşımdan yana olduğu göze çarpmaktadır. Çevirmen şiir çevirisine yönelik çeviri yaklaşımını şöyle dile getirmektedir:

Edebi çeviri içinde belki de en zordur şiir çevirisi. Eskiden şiirlerin çevrilemezliği tartışılırdı. Tabi her edebi çeviride olduğu gibi şiir çevirisinde de kayıplar kaçınılmaz. Ama çevrilemezliğin ötesinde yabancı bir şairi ve şiirlerini ancak çeviri yoluyla keşfedebiliyoruz ve kendi kültürümüzü de zenginleştirebiliyoruz. Bu nedenle her şeye rağmen şiirlerin de çevrilmesi gerektiğine inanıyorum. Şiir çevirisinde de amaç önemlidir. Bir şiirin biçiminden ziyade içeriğini vermek istiyorsanız, düzyazı şeklinde de bile aktarabilirsiniz. Ancak şairin üslubunu, biçimini aktarmaksa niyetiniz, tabi bu çok zorlar. Kendi dilinizde çevirmen Bülent Bozkurt'un Shakespeare için kullandığı tabir ile "söz cambazlığı" yapmanız gerekir. Şiirler söz sanatları, deyimsele ifadeler açısından zengindir. Devrik veya kesik cümle yapıları, mısra sayısı, cümlelerin kısalığı/uzunluğu vs. gibi birçok unsur vardır düşünülmesi gereken. Ben şiir çevirisinde yerelleştirmeden ziyade şairin sözünü aktarmaya çalışırım. Bir Alman ya da İngiliz şair herhangi bir duyguyu nasıl dile getirmiş? Türk okurunun bunu okumasını isterim. Yoksa kendi kültürümüzde eşsiz şairler var zaten (Yeşim Pirpiri Avan ile kişisel iletişim).

Çevirmenin son sözlerinden şiir çevirisi söz konusu olduğunda özgün metnin şairinin duygu ve düşüncelerini hangi dil imkanlarını kullanarak aktardığını okura yansıtmayı amaçladığını, dolayısıyla içerik kadar biçim ve biçimin de aktarılması gerektiğini savunduğunu söyleyebiliriz. Çeviri projesinin de bu doğrultuda tasarlandığı öne sürülebilir.

3.6. Beşinci Çeviri: *Reading Zindanı Baladı*, Oğuz Baykara

Şiirin 2017 yılında yayınlanan bir başka çevirisi *Reading Zindanı Baladı*, başlığıyla Oğuz Baykara tarafından çevrilmiş ve Everest Yayınları tarafından yayınlanmıştır. Baskıda yazar ve çevirmenin kısa öz geçmişleri, çevirmenin ön sözü yer almaktadır. Şiir İngilizce ve Türkçe olarak karşılaştırmalı olarak sunulmuştur.

3.6.1. Çevirinin Biçimsel Özellikleri

Şiir altı bölüm ve 4+2'lik kıtalardan oluşmaktadır. Özgün metinde altı dizelik bir bütün halinde yazılmış kıtalar çeviride dörtlükler ve takip eden ikilik dizeler biçiminde sunulmuştur. Birinci bölümde on altı, ikinci bölümde on üç, üçüncü bölümde otuz yedi, dördüncü bölümde yirmi üç, beşinci bölümde on yedi, altıncı ve son bölümde ise üç kıta yer almaktadır. Çeviride hem ölçü hem de uyaktan faydalanılmıştır. Baykara çevirisinde erek okura tanıdık gelen 11'li hece ölçüsü kullanmış ve ağırlıklı olarak ABABCC uyak şemasını takip etmiştir. Ne var ki çevirmenin kimi durumlarda bu şemadan ayrıldığı da görülmektedir. Aşağıdaki tabloda (bkz. Tablo 8) çeviride sıkça kullanılan uyak düzeni örneklenmektedir.

Tablo 8. *Reading Zindanı Baladı* Uyak Düzeni

Örnek Nazım Birimi	Uyak Düzeni
Sırtında değildi kızıl ceketi	A
Çünkü şarap zaten kan kırmızısı	B
Kadeh tutuyordu kanlı elleri	A
Ölünün başında çıktı foyası...	B
Sevse de kadını çılgınlar gibi	C
Yatakta vurmuştu en son darbeyi.	C
(s.21) ⁸	
Evet, görmemişim böyle bir adam,	A
Gözleri boşluğa o kadar dalan,	B
Mahpusun gök diye bildiği yere	C

⁸ Oğuz Baykara'nın çevirisinden alınan kesitler çevirinin aşağıda künyesi bulunan baskısından alınmıştır. Wilde, O. (2020). *Reading zindanı baladı*. (Çev. Oğuz Baykara), Everest Yayınları.

Bir avuç maviye mahpushanede Bulutlar savrulup uçuşuyorken, Gümüş yelkeniyle mütemediyen. (s.21)	C D D
Başka koğuşların mahkûmlarıyla, Volta atıyordu orta avluda, Düşündüm adamın hali niceydi? Suçu büyük müydü? Cürümü neydi? O anda arkamdan bir nefes aktı, Öğrendim ki adam asılacaktı. (s.23)	A A B B C C

3.6.2.Çevirmen Oğuz Baykara ve Çeviri Ufku

Oğuz Baykara Boğaziçi ve Yeditepe Üniversitelerinde şiir çevirisi dersleri veren akademisyen ve çevirmendir. Çevirmenin Japoncadan Türkçeye öykü, roman ve şiir türünde çevirilerinin ve İngilizceden Türkçeye şiir çevirilerinin yanı sıra Japon kültürü ve edebiyatı konusunda telif eserleri de bulunmaktadır.

Baykara TRT Radyoya verdiği röportajda uzun yıllardan beri şiire olan ilgisinin şiir çevirisi dersleri vermeye yönlendirdiğini, bu dersleri verdikçe de bu ilginin arttığını ifade eder. 2009 yılında Çevirmen Notu dergisine verdiği röportajda çeviri şiire ilişkin görüşlerine daha detaylı bir biçimde ulaşmak mümkündür:

Benim görebildiğim kadarıyla ülkemizde çeviri şiir pek fazla okunmuyor. Şiir çevirisi yapıp bunu bir kitapta toplayabilen isimlerin sayısı da az. Zaten şiir çok emek isteyen bir iş olduğundan herkes şiir çevirisi yapmıyor. Ancak şiir konusunda kendini eğiten bir kişi de şiir çevirebilir. Yalnız eğitim ister emek ister sabır ister. Çünkü kullanabileceği dil malzemesi kısıtlı. Roman üç yüz sayfada kendini anlatabiliyor. Fakat en uzun şiir bile otuz sayfa. Genellikle şiirler kısa ve duyguların yoğun anlatıldığı sanat yapıtları oluyor. O duyguları yığabilmek, bir kuyumcu gibi işlemek o kadar kolay değil. Ben Shakespeare'i çevirirken iki mısra için bir hafta veya on gün düşündüğüm zamanlar olmuştur. Yirmi defa değiştirip yine de emin olamadığım zamanlar olmuştur. Bazı sone çevirilerime şu anda bile son noktayı koymuş değilim. (ÇN Dergisi, 2009, s.8-9).

Çevirmene göre şiir çevirisi diğer yazın türlerine göre daha fazla zaman, uğraş ve titizlik gerektiren bir iştir. TRT Radyo 1'e verdiği röportajda da zorlu ve emek isteyen bir süreç gerektirmesine rağmen genellikle uzun epik şiirleri çevirmeyi sevdiğini dile getirir. Aynı programda şiir çevirmenin şiir yazmakla eşdeğer olduğunu yargısına katılıp katılmadığına ilişkin soruyu şöyle yanıtlar: "Kesinlikle katılıyorum, evet. Düzyazıda sadece anlam aktarılıyor ama orada bir biçim var. Biçimin de aktarılması gerekiyor. Bu biçim aktarılmayacak olursa kulağa tını olarak şiir gibi gelmiyor" (2020, Çevirmen Notu Programı, TRT Radyo 1)

Baykara'nın söylemlerinden yola çıktığımızda özellikle şiir çevirisi söz konusu olduğunda biçimi öncelediği görülmektedir. Baykara TRT Radyo 1'deki "Çevirmen Notları" programında ifade ettiğine göre özellikle çağdaş olmayan eserlerin çevirisinde çevirmen boşlukları doldurmalı, özgün şiiri, erek şiir geleneğine paralel bir biçim üzerine inşa etmelidir.

Baykara çeviri anlayışı doğrudan ifade etmese de söylemlerinde öne çıkan ortak nokta "özgün şiire Türkçe bir ses katma" gayesidir. 2011 yılında yayınlanan Edgar Allan Poe'nun *Raven* adlı şiirinin

çevirisin arka kapağında bulunan tanıtım yazısında da bu gayretin dile getirildiği görülmektedir: “Bu ‘Kuzgun’ çevirisi, yalnızca yeni bir çeviri değil, aynı zamanda özgün şiire bir Türkçe sadâ kazandırma çabası” (*Kuzgun*, Çev. Baykara, 2011, arka kapak).

Baykara'nın çevirdiği şiirin biçimini öncelediğini ve kendi söylemlerinden yola çıkarsak çevirdiği şiirlerde özgün şiire “Türkçe bir seda katma” ereği güttüğünü söyleyebiliriz. Baykara'nın çeviri anlayışında deyim ve yerel deyişlerin sıkça yer aldığını ve erek odaklı bir çeviri anlayışıyla çeviri gerçekleştirdiğini de söyleyebiliriz. Baykara'nın çeviri projesine söz konusu olduğunda ise, çevirmenin ön sözde nasıl bir çeviri ortaya koymayı amaçladığını dile getirmiş çevirisinde Türkçe epik şiirlerde sıkça kullanılan ve erek okura tanıdık gelebilecek 11’li hece ölçüsünü kullandığını belirtmiştir. Baykara'nın James Holmes'un sınıflandırmasında yer alan paralel biçim yaklaşımını benimsediği görülmektedir.

3.7. Altıncı Çeviri: *Oysa Öldürür Herkes Sevdığını: Reading Zindanı Baladı*, Ahmet Şerif Doğan

Şiirin bir sonraki çevirisi 2019 yılında *Oysa Öldürür Herkes Sevdığını: Reading Zindanı Baladı* başlığıyla Ahmet Şerif Doğan çevirisiyle Tilki Kitap tarafından yayınlanmıştır. Baskıda Oscar Wilde’ın yaşamına yönelik kısa bir kronoloji, çevirmen öz geçmişi ve şiirin dayandığı gerçek yaşam öyküsü yer almaktadır.

3.7.1. Çevirinin Biçimsel Özellikleri

Şiir altılık kıtaların yer aldığı toplam altı bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde on altı, ikinci bölümde on üç, üçüncü bölümde otuz yedi, dördüncü bölümde yirmi üç, beşinci bölümde on yedi, altıncı bölümde ise üç kıta bulunmaktadır. Çeviride ölçü kullanılmamış ve belli bir uyak düzeni takip edilmemiştir. Fakat düzensiz de olsa dize sonlarında ses tekrarı biçiminde uyaktan faydalanılmıştır. Çeviride uyak düzenine örnek oluşturan tablo aşağıda sunulmuştur.

Tablo 9. *Oysa Herkes Öldürür Sevdığını: Reading Zindanı Baladı* Uyak Düzeni

Örnek Nazım Birimi	Uyak Düzeni
Kırmızı paltosunu giymiyordu artık, Kan ve şarap kırmızıydı, Ki o kan ve şarap ellerindeydi Ölüm ile beraber bulunduğu, Zavallı ölü kadın... Sevdmişti, Ve kendi yatağında öldürülen.(s.9) ⁹	A B C D C E
İdamlıkların avlusunun taşları serttir, Soluk duvarları yüksek, Böyle bir yerdin hava aldığı Kurşuni gökyüzü altında, Ve her yanda yürüyen gardiyanlar, Mahkûmların kendini öldürmesinden korkan. (s.24)	A B C D A E
Gardiyanlar dört dönüyordu, Serseriler sürüsünü tutmaya, Üniformaları gıcır gıcır, Ve Pazar günü kıyafetleriydi,	A B C D

⁹ Ahmet Şerif Doğan'ın çevirisinden alınan kesitler çevirinin aşağıda künyesi yer alan baskısından alınmıştır. Wilde, O. (2019a). *Oysa öldürür herkes sevdığını: Reading zindanı baladı*. (Çev. Ahmet Şerif Doğan). Tilki Kitap.

Fakat biliyorduk ne iş yaptıklarını Sönmemiş kireçli botlarıyla.(s.47)	C B
---	--------

3.7.2.Çevirmen Ahmet Şerif Doğan ve Çeviri Ufku

Ahmet Şerif Doğan 1983 yılında Gaziantep’te doğmuştur ve Kara Harp Okulu mezunudur. 1999 yılından bu yana şiir yazmaya ve yayınlamaya devam etmektedir. Çevirmen İngilizce ve Farsça bilmektedir. Bütüncemizde yer alan *Oysa Öldürür Herkes Sevdini: Reading Zindanı Baladı* yayınlanmış tek çevirisi olarak görünmektedir.

Ahmet Şerif Doğan çeviri duruşunu açıkça ortaya koymamış, çevirisinde kısa biyografisi haricinde çeviri duruşunu yansıtan yan metinlere rastlanmamıştır. Bu sebeple çevirmenin ufuk, tavır ve duruşu çevirisi üzerinden bulgulanmaya çalışılmıştır. Doğan’ın çevirisinden çeviriye yaklaşımının oldukça dar bir ufuk içinde, genel çeviri kabulleriyle sınırlı olduğunu söylemek mümkündür.

Örnekeleyecek olursak çevirmenin dizelerin birbiriyle olan bağlantısını göz ardı ederek kod aktarımı biçiminde sözcüklerin karşılıklarını sıralar gibi bir çeviri gerçekleştirdiğini görürüz.

İnleyen rüzgâr gitti gezinerek Ağlayan zindan duvarları: Dönen çelik tekere kadar Dakikaları hissettik usul usul: Ey esen rüzgâr! Biz ne yaptık Böyle uğursuzca yaşlanacak? (s.37)	The moaning wind went wandering round The weeping prison-wall: Till like a wheel of turning-steel We felt the minutes crawl: O moaning wind! what had we done To have such a seneschal? (dize 331-336, s.22)
---	---

Yukarıdaki kesite baktığımızda artlamalarla dizelerin birbirine bağlandığı görülmektedir. Örneğin ilk dizedeki yargının ikinci dizede tamamlandığı “inleyen rüzgârın ağlayan zindan duvarlarında gezindiği” söylenmektedir. Çeviride yargı ilk dizede tamamlanmış ancak ikinci dizedeki “ağlayan zindan duvarları” ifadesi ne ilk dizeye ne de sonraki dizeye bağlanmadan askıda kalmış gibi görünmektedir. Bununla birlikte çevirmenin mekanik çeviri yaklaşımının yanı sıra kimi yerlerde özgün metinden uzaklaşıp bağlamdan uzak serbest bir çeviri gerçekleştirdiği görülmektedir. Kesitin son iki dizesinde “O moaning wind! what had we done To have such a seneschal? (Ey, inleyen rüzgâr! Böyle bir kâhyaya sahip olmak için ne yaptık?)” ifadesinde zindan duvarlarında dolaşan rüzgâr mahkumların başında duran bir kâhyaya benzetilmiştir. Çeviride ise son dize çevrilmeyerek “böyle uğursuzca yaşlanacak” dizesiyle bağlamdan kopuk bir şekilde ikame edilmiştir.

Çevirinin biçimsel ve biçimsel çözümlemesinden ve yukarıdaki örneklerden yola çıkıldığında çevirmenin çeviriye bir kod aktarımı olarak yaklaştığı dolayısıyla çeviri ufkunun oldukça sınırlı olduğu ve belirli bir çeviri tavır ve duruşuna sahip olmadığı düşünülebilir. Buna bağlı olarak da belirgin bir çeviri projesinin varlığından söz etmek mümkün değildir. Ancak bir şair olarak telif eserleri de bulunan çevirmenin saygın görülen bir eserin çevirisiyle yazın dünyasında görünür olmayı amaçladığı düşünülebilir.

3.8. Yedinci Çeviri: *Reading Hapishanesi Baladı*, Osman Tuğlu

Şiirin bir sonraki çevirisi 2019 yılında Reading Hapishanesi Baladı başlığıyla Osman Tuğlu çevirisiyle Klaros Yayınları tarafından yayınlanmıştır. Baskıda çeviribilim profesörü Mine Yazıcı’nın

ön sözü, yazar ve eser hakkında değerlendirme yazısı, bunun yanı sıra Hayriye Erbaş, Oscar Wilde hakkında değerlendirme yazısı ve şiir İngilizce- Türkçe karşılaştırmalı olarak okura sunulmuştur.

3.8.1.Çevirinin Biçimsel Özellikleri

Şiir altı bölüm ve altı mısralı kıtalar halinde yazılmıştır. Çeviride bölümlerin sıralanışı, dize sayısı ve kümelenişi korunmuştur. Çeviride hece ölçüsü takip edilmemiş ancak ABCBDB düzeninde dize sonu uyaklardan faydalanılmıştır. Uyak düzenine ilişkin tablo aşağıda sunulmuştur.

Tablo 10. Reading Hapishanesi Baladı Uyak Düzeni

Örnek Nazım Birimi	Uyak Düzeni
Kızıl ceketini giymemişti,	A
Kan ve şarap kırmızıydı zaten,	B
Kanlı ve şaraplıydı elleri	C
Onu buldukları zaman,	B
Sevdiği ve öldürdüğü zavallı kadının	D
Yanı başında hemen. (s.42) ¹⁰	B

3.8.2.Çevirmen Osman Tuğlu ve Çeviri Ufku

1960 yılında İstanbul'da doğan Osman Tuğlu Kabataş Erkek Lisesinden mezun olduktan sonra Cerrahpaşa Tıp Fakültesinde yükseköğrenimini tamamlamıştır. Şiir ve öykü türünde telif eserleri bulunan yazar, şair ve çevirmen çocukluğundan beri okumaya ve yazmaya ilgi duyar. İlk telif şiir kitabını 2005 yılında yayınlamış ve halen de şiir ve öykü türünde telif eserler vermeye devam etmektedir. 2018 yılından itibaren ise çeşitli dillerden şiirler çevirmektedir. Çevirileri ağırlıklı olarak İngilizceden gerçekleştirmektedir. Bununla birlikte çevirdiği şiirler arasında Alman şairler Heinrich Heine ve Rainer Maria Rilke, İspanyol şair Federico Garcia Lorca ve Hint asıllı şair Rabindranath Tagore'un şiirleri bulunmaktadır.

Çevirmenin çeviriye ilişkin görüşlerinin, ilk olarak çeviri okuru olarak deneyiminden ve sonrasında ilk elden gerçekleştirdiği çeviri deneyimlerinden hareketle şekillendiğini söyleyebiliriz. Çevirmenin düşüncesine göre, genel anlamda çeviri süreçleri özgün metnin anlamını aktarmayı hedefleyen ve biçimini korumayı amaçlayan iki ana kutup arasında gidip gelmektedir. Tuğlu, kendi yaklaşımını bu iki uç nokta arasında bir konuma yerleştirmektedir. Söylemlerinde çıkış ve karşılaştırma noktası olarak çevirmenin kaynak metni merkeze almasının kaynak odaklı bir çeviri yaklaşımına yakınlık gösterebileceğini söylemek mümkündür. Çevirmenle 26.04.2024 tarihinde Google Forms üzerinden yapılan ankete verdiği yanıtlarda çevirmenin bu görüşlerini yinelediği görülmektedir.

Şiir çevirisinde aktarılması gereken iki kutup vardır; öz ve biçim. Şiir yaratılırken bu iki kutup karşılıklı etkileşim içindedir, birbirinin oluşmalarına etki yapar, iç içe geçmiş, neredeyse, birbirinin varlık nedeni iki unsurdur. Çeviride bu ilişki doğallığı içinde yaşanamaz, kaynak şiirdeki yaratım süreci yoktur. Elimizde kaynak şiirden gelen sözcükler, tamlamalar vardır, bunları esnetme, yerlerine benzerlerini koyma serbestiyetimiz bir yere kadar işler. O yüzden kaynak eserin aynısını başka bir dilde

¹⁰ Osman Tuğlu'nun çevirisinden alınan kesitler çevirinin aşağıda künyesi bulunan baskısından alınmıştır. Wilde, O. (2019b). *Reading hapishanesi baladı*. (Çev. Osman Tuğlu). Klaros Yayınları.

oluşturmak mümkün değildir. Ya biçimi benzetmek için özden ya da tersine bazı tavizler vermek gerekir. Kaynak, anlam içeren bir yapıda ise aktarımda öncelik öze verilmeli, biçimsel benzerliği fazla zorlamamalı, ancak olabildiği kadarıyla kurmaya çalışmalıdır. Anlamın olmadığı veya önemsenmediği bir kaynak şiirde biçimsel benzerlik daha rahat kurulabilir. Öncelik anlamı aktarmada, imgeseli hissettirebilmekte olmalıdır daima. Böyle düşünüyorum. (Osman Tuğlu ile kişisel iletişim)

Çevirmenin önceki söylemlerine eklediği bir başka nokta sözünü ettiği iki kutuptan hangisini ön plana çıkaracağına ilişkin kararı kaynak metnin durumunun belirlediğine dair görüşleridir. Çevirmenin çeviri projesini bu doğrultu şekillendirdiği düşünülebilir.

3.9. Sekizinci Çeviri: *Reading Zindanı Baladı*, Türkan Yılmaz

Şiirin son çevirisi 2021 yılında Zeplin Kitap tarafından *Reading Zindanı Baladı* başlığıyla ve Türkan Yılmaz çevirisiyle yayınlanmıştır. Söz konusu baskıda yazar ve çevirmenin kısa öz geçmişleri, şiir hakkında bir değerlendirme yazısı ve çevirmenin çeviri süreciyle ilgili bilgi verdiği çevirmen son sözü yer almaktadır.

3.9.1. Çevirinin Biçimsel Özellikleri

Şiir altı bölüm ve her biri altı mısra içeren kıtalardan oluşmaktadır. Çeviride özgün metinle aynı doğrultuda birinci bölümde on altı, ikinci bölümde on üç, üçüncü bölümde otuz yedi, dördüncü bölümde yirmi üç, beşinci bölümde on yedi, altıncı ve son bölümde ise üç kıta yer almaktadır. Eserde ölçü kullanılmamıştır ve ağırlıklı olarak ABCBDC düzeninde bir uyak şeması takip edilmiştir. Ancak zaman zaman bu uyak düzeni dışında kalan kıtalar söz konusudur. Türkan Yılmaz'ın çevirisinde kullanılan uyak düzenine ilişkin örnekler aşağıdaki tabloda sunulmuştur (bkz. Tablo 11).

Tablo 11. *Reading Zindanı Baladı* Uyak Düzeni

Örnek Nazım Birimi	Uyak Düzeni
Kimi az sever kimi çok, Bazısı satar diğerleri alır; Kimi gözyaşları içinde, Kimi hiç ah demeden can alır: Çünkü her erkek sevdiği şeyi öldürür, Ama her erkek ölmez, kimi sağ kalır. (Çev. Yılmaz, s.11 ¹¹)	A B C B D B
Dikildi başına onun ızdırap dolu Gece ve gündüzünü izleyenler; Gözleyenler ağlamaya yeltendiğinde Ve dua etmek için çöktüğünde; Kendini öldürmesin diye asılmadan Darağacının avını gözetleyenler. (s.18)	A B C C D B
Bu yüzden asla yaprak yaprak düşmeyecek Şarap kızılı gül, beyaz olanı ya da Kumdan, çamurdan o mezara Gudubet hapishane duvarı yakınında Ama hep hatırlatacak geçip gidene gerçeği: Tanrı'nın oğlu hepimiz için öldü. (s.32)	A B B B D E

¹¹ Türkan Yılmaz'ın çevirisinden alınan alıntılarda çevirinin aşağıda künyesi bulunan baskısı esas alınmıştır. Wilde, O. (2021). *Reading zindanı baladı*. (Çev. Türkan Yılmaz). Zeplin Kitap.

3.9.2.Çevirmen Türkan Yılmaz ve Çeviri Ufku

Çevirmen Türkan Yılmaz Ege Üniversitesi İngiliz Dili ve Eğitimi bölümünde lisans ve yüksek lisansını tamamlamış ve daha sonra Hacettepe Üniversitesinde aynı alanda 2024 yılında doktora eğitimini tamamlamıştır. Bütüncemizde yer alan *Reading Zindanı Baladı* çevirisi dışında Tomasso Campanella'nın *Güneş Ülkesi* adlı eserin çevirisini gerçekleştirmiştir. Aslı İtalyanca olan eserin İtalyancadan mı yoksa ara dilden mi çevrildiğine dair bir bilgi yer almamaktadır.

Türkan Yılmaz'ın çevirisine yazdığı son söz hariç çeviri üzerine herhangi bir söylemine rastlanmamıştır. Bu sebeple çeviri ufuk tavrı ve duruşu bu son söz, dipnot kullanımı ve çevirisi üzerinden bulgulanmaya çalışılmıştır. Türkan Yılmaz'ın çevirisi için yazdığı son sözde ve çevirisinde kullandığı dipnotlarda çeviri anlayışına yönelik ipuçlarına rastlanmaktadır. Çevirmen son sözde çeviri kararlarını okur ile paylaşmış, özgün metnin uyak düzenini takip ettiğini ve diller arasındaki farklılıkları göz önüne alarak çevirisinde serbest ölçü tercih ettiğini belirtmiştir. Bunun yanı sıra son sözünde sözcük tercihiye yönelik şu açıklamada bulunmuştur:

Tematik boşluklardan sakınmak ve şiiri Türkçe dilinde anlaşılır kılmak için nadir de olsa yer yer kelime değişiklikleri yapılmıştır. Kaynak metinde dramatik örüntüyü güçlendirmek adına çok sık tekrarlanan "and" (ve) bağlacı çoğu yerde olduğu gibi korunmuştur (Yılmaz, 2020, s.43).

Çevirmenin sözlerinden anlamı öncelediği ve çevirisini anlaşılır kılmayı amaçladığı görülmektedir. Bunu yaparken biçimsel ve biçimsel özellikleri de korumayı amaçladığı anlaşılmaktadır. Çevirmenin anlaşılır bir çeviri gerçekleştirmeye yönelik çeviri anlayışı kendini dipnotların kullanımında da göstermektedir. Aşağıdaki alıntıda da görüleceği gibi özgün metinde "Caiapas'ın öpücüğü" olarak geçen ifade çeviride "İsa'ya kıyan rahibin öpücüğü" ifadesiyle karşılanmış ve bu karşılık dipnotla açıklanmıştır.

Küçük cam çatıdan
Başını kaldırıp göğe bakmaz;
İstirabını dindirmek için
Kilden dudaklarıyla dua da etmez;
İsa'ya kıyan rahibin* öpücüğünü de
Titreyen yanağında hissetmez. (s.13)

*orijinal metinde Caiapas olarak geçer.

Dipnot kullanımı yaygın olarak metin içinde okura yabancı geldiği düşünülen bir öğeyi açıklamak amacı taşır. Çeviride ise dipnota tam tersi bir işlev yüklenmiş, çeviride açınıcı bir biçimde verilen sözcüğün özgün metindeki karşılığı dipnotta açıklanmıştır. Çevirmen bu duruşunda tutarsız bir tavrı sergilemektedir. Örneğin aşağıdaki kıtada "Kutsal elleri bekler/Hırsız Cennete götüren" dizelerinde Yeni Ahitte İsa'yla birlikte cennete gittiği söylenen Aziz Dismas'a gönderme yapılmıştır. Ne var ki bu gönderme dipnotla açıklanmamıştır.

Ve o, şişmiş mosmor boğazın sahibi,
Ve bomboş ve dimdik bakan gözlerin,
Kutsal elleri bekler
Hırsız Cennete götüren:
Ve sesini Tanrı küçümsemeyecektir
Kırk ve tövbekâr bir kalbin. (s.37)

Sonuç olarak Türkan Yılmaz'ın çeviri ufku açık ve anlaşılır bir çeviri ortaya koyma ereğiyle erek odaklı bir çeviri anlayışı ile çevrelenmiş gibi görünse de çevirmenin çevirisinde sergilediği belirsiz ve tutarsız yaklaşım çeviri ufkunun darlığına ve çeviri tavır ve duruşunun şekillenmemiş olduğuna işarettir.

SONUÇ

Çalışmamızda bulgular değerlendirildiğinde Oscar Wilde'ın *The Ballad of Reading Gaol* şiirinin yeniden çevirilerinde özellikle son dönemde ortaya çıkan yeniden çevirilerde üç temel yaklaşım sergilendiği görülmektedir. Şiirin ilk çevirisi olan Özdemir Asaf'ın çevirisinde uyak düzeni büyük ölçüde özgün metinle uyum göstermektedir. Çevirmen diller arasındaki farklılık dolayısıyla özgün metnin hece ölçüsünü aktaramamış ve özgün metnin ölçüsünü çeviride ikame yoluna gitmiştir. Asaf'ın çevirisinde öykünmecî bir yaklaşım tercih ettiğini söylemek mümkün olsa da bu Holmes'un ifade ettiği gibi biçimi önceleyerek şiirin biçimsel ve içeriksel özelliklerini göz ardı ettiği anlamına gelmez. Asaf'ın çevirisi özgün metnin biçimsel, biçimsel, tematik ve içeriksel özelliklerini bir bütün olarak yansıtmayı amaçlayan ve bunu büyük ölçüde başaran bir çeviridir. Dolayısıyla Asaf'ın çevirisi yaratıcı bir öykünme olarak düşünülebilir. Çevirmenin şair olduğu da düşünüldüğünde şairlik yetisi şiir çevirisi bakımından çeviri ufkunu genişletmiş olduğu öne sürülebilir.

Biçimsel yaklaşım olarak Oğuz Bayraka'nın çevirisi diğer çevirilerden belirgin bir biçimde ayrılmaktadır. Çevirmen söylemlerinde de dile getirdiği doğallaştırma gayesini çevirilerine de yansıttığı görülmektedir. Çevirisinin ön sözünde çeviri projesini tanıtmakta ve çevirisini paralel bir biçim üzerine inşa ettiğini açıkça dile getirmektedir. Baykara'nın çeviriye Türkçe bir seda katma gayesi biçim dışında biçimsel olarak da kendini göstermektedir. Çevirmenin biçiminin kullanılan deyimsel söyleyiş ve kültüre özgü deyişlerle zaman zaman kendine has biçimini çeviriye yansıttığı söylenebilir.

Bir başka şair çevirmen olan Tozan Alkan'ın çevirisine bakıldığında çevirmenin hem ölçü hem de uyaktan faydalandığı görülmektedir. Alkan çevirisinde on bir heceden oluşan hece ölçüsü tercih etmiş ancak uyaklı bir söyleyişten yararlanmış olsa da çeviride uyak özgün metnin uyak kalıbının dışında olmasının yanı sıra belli bir düzen içinde değildir. Dolayısıyla çevirmenin özgün metnin toplam yapısını yansıtmayı amaçladığı ancak biçim ve içerik söz konusu olduğunda içeriği öncelediği söylenebilir. Bu doğrultuda çevirmenin biçimsel yaklaşımının örgensel biçim yaklaşımına yakın olduğunu söylemek mümkündür.

Bir diğer şair çevirmen Osman Tuğlu'nun da Tozan Alkan gibi özgün metnin biçim, biçim ve içeriğini yansıtmayı amaçladığı söylenebilir. Çevirmen özgün metnin uyak düzenini takip etmesine karşın hece ölçüsü yapısını aktarmayı tercih etmemiştir. Dolayısıyla çevirmenin yaklaşımının örgensel biçim yaklaşımına yakın durduğu söyleyebiliriz.

Bütüncemizde yer alan diğer çevirilerde ise örgensel biçim yönündeki tercihlerin daha net olduğunu görmek mümkündür. Fatih Demirci, Yeşim Pirpir Avan, Ahmet Şerif Doğan ve Türkan Yılmaz çevirilerinde içeriğin aktarımını önceleyerek özgün metnin biçimsel yapısını bütünüyle aktarmamışlardır. Çevirilerde ölçü kullanılmadığı gibi her ne kadar uyaklı bir söyleyişten yararlanılmış olsa da çevirilerde uyak belli bir düzeni takip etmemektedir. Türkan Yılmaz bu noktada özgün metnin uyak yapısını takip etmeyi hedeflese de zaman zaman bu düzenin dışına

çıkışmış olduğu da görülmektedir. Büyük ölçüde son on yıllık zaman diliminde ortaya çıkmış bu çevirilerde şiir çevirisine yönelik örgensel biçim yaklaşımının benimsenmesinde yirmi birinci yüzyılda serbest şiir anlayışının etkili olduğu düşünülebilir. Newmark'ın da dikkat çektiği gibi şiir çevirisi söz konusu olduğunda çevirmenin biçim ya da biçimden hangisine öncelik verdiği çevrilen şiirin özelliklerinin yanı sıra çevirmenin şiir anlayışıyla da ilişkili olabilmektedir (1988, s.165). Çevirmenlerin söylemlerinden yola çıkıldığında büyük çoğunluğunun özgün metnin hem biçim hem biçim hem de içeriğini yansıtmak gayesiyle yola çıktıkları ancak bu ereğin çeviride sınırlı bir ölçüde gerçeğe dönüştüğü görülmektedir.

Sonuç olarak bütüncemizde yer alan yeniden çevirilerin ağırlıklı olarak 2000'li yılların ilk çeyreğinde ortaya çıkmış oldukları düşünüldüğünde, incelenen eser ölçeğinde dönemin şiir çevirisi ufkunun serbest şiir ufkuyula sınırlı olduğunu söylemek mümkündür. Çevirmenlerin şiir anlayışları şiir türünden bağımsız, ölçü ve uyağın sıkı sıkıya takip edilmediği dönemin baskın şiir anlayışı olan serbest nazım türünden etkilenmiş olduğu kanısına ulaşılabilir. Dolayısıyla bu çevirilerdeki şiir çevirisi ufku örgensel biçim yaklaşımı ile sınırlı kalmıştır. Bununla birlikte bütüncemizde yer alan Özdemir Asaf, Tozan Alkan ve Osman Tuğlu gibi şair çevirmenler daha geniş bir şiir ufkuna sahip olmaları bakımından özgün metni yazınsal olarak bütünlüklü bir yaklaşımla aktarmayı hedefledikleri görülmektedir. Bu saptama, şiir çevirisinde sıkça tekrar edilen "şiiri şairler çevirmeli" kanısını destekler niteliktedir.

Çalışmanın bulguları tek bir eser ve yeniden çevirilerini içermesi bakımından bütüncül bir dönemsel çeviri ufku okuması yapmak konusunda elbette ki sınırlıdır. Farklı bütünceler üzerinden yapılacak çalışmalar Türkiye'de şiir çevirisine yönelik çeviri ufkuna ışık tutmada faydalı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Arslan Özcan, Lale (2010). "Yazar-çevirmen: bir efendi-köle ilişkisi mi? Yoksa bir efendi-efendi ilişkisi mi?". *10. Uluslararası Dil, Yazın ve Deyişbilim Sempozyumu Bildiriler*. 150-157. 03-05 Kasım 2010. Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Asaf, Özdemir (2011). "Baladın Öyküsü". *Reading zindanı baladı*, (Çev. Özdemir Asaf). Kırmızı Yayınları.
- Bassnett, Susan (1998). *Transplanting the seed: Poetry and translation. Constructing cultures: Essays on literary translation*. Susan Bassnett and Andre Lefevere (Eds.). Multilingual Matters, Clevedon.
- Baykara, Oğuz (2020). "Sunarken", *Reading zindanı baladı*. 2. Baskı, (Çev. Oğuz Baykara), Everest Yayınları, 9-15.
- Berk, İlhan (1978). "Çeviride şiir dili". *Türk Dili, Çeviri Sorunları Özel Sayısı*, 322, 71-76.
- Berman, Antoine (2009). *Toward a translation criticism: John Donne*. (trans.Francoise Massandier-Kenny). Kent State University Press.
- Cary, Edmund (2012). "Nasıl çevirmeli?" (Çev. Y. Salman). *Çeviri Seçkisi II*, Sel Yayıncılık İstanbul, s. 55-60
- Çelik, Ezgi Ece (2013). "Gadamer'in hermeneutik ufku ve Nietzsche'nin perspektivizmi", *FLSF (Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi)*, Sayı: 15, s. 127-144.
- Demirci, Fatih (2022). "Takdim". *Reading zindanı baladı* (7. Baskı). (Çev. Fatih Demirci). Dedalus Yayınevi, 11-12.

- Holmes, James (1994). *Translated! Papers on literary translation and translation studies*. Rodopi, Amsterdam
- Marco, Josep (2004). "Translating style and styles of translating: Henry James and Edgar Allan Poe in Catalan". *Language and Literature*, 13(1), 73–90. <https://doi.org/10.1177/0963947004039488>
- Massardier-Kenney, Françoise (2009). "Translator's introduction". In *Toward a translation criticism: John Donne, Antoine Berman*. (Trans. Françoise Massardier-Kenney). vii-xvii. Kent, OH: Kent State University Press.
- Moran, Berna (2018). *Edebiyat kuramları ve eleştirisi*, İletişim Yayınları.
- Newmark, Peter. (1988). *A textbook of translation*. Longman.
- Oğuz Baykara ile söyleşi. (2009) Ç.N. *Çevirmenin Notu Dergisi*, 7, 5-10.
- Özyazıcı, Kurtuluş (Yayına hazırlayan ve sunan). (2020). Oğuz Baykara, Çeviri Notları, 32. Bölüm, [Podcast], TRT1 Radyo, <https://www.trtdinle.com/show/ceviri-notlari>.
- Paz, Octavio (2012). "Söz sanatı ve söze bağlılık açısından çeviri". (Çev. A. Cemal). *Çeviri Seçkisi II*, Sel Yayıncılık İstanbul, s.97-106.
- Poe, Edgar Allan (2017). *Kuzgun*, (Çev. Oğuz Baykara). Everest Yayınları, İstanbul.
- Reisman, R. M. C. (2011). *Critical survey of poetry: Irish poets*. Salem Press, Massachusetts.
- Watkin, A. (2010). *Bloom's how to write about Oscar Wilde*, Infobase Publishing.
- Wilde, Oscar (1910). *The ballad of Reading gaol*. Duffield and Co.
- Wilde, Oscar (2003). *Reading hapishanesi baladı*. (Çev. Tozan Alkan, Artshop Yayınları.
- Wilde, Oscar (2011). *Reading zindanı baladı*. (Çev. Özdemir Asaf), Kırmızı Yayınları.
- Wilde, Oscar (2017). *Reading zindanı baladı*. (Çev. Yeşim Pirpir), Şiirler, tiyatro oyunları, denemeler, haz. Gülperi Sert, Doğu Batı Yayınları.
- Wilde, Oscar (2019). *Oysa öldürür herkes sevdiğini: Reading zindanı baladı*. (Çev. Ahmet Şerif Doğan). Tilki Kitap.
- Wilde, Oscar (2019). *Reading hapishanesi baladı*. (Çev. Osman Tuğlu). Klaros Yayınları.
- Wilde, Oscar (2020). *Reading zindanı baladı*. (Çev. Oğuz Baykara), Everest Yayınları.
- Wilde, Oscar (2020). *Reading zindanı baladı*. (Çev. Türkan Yılmaz), Zeplin Kitap.
- Wilde, Oscar (2022). *Reading zindanı baladı*. (Çev. Fatih Demirci), Dedalus Kitap.
- Yeats, William Butler (1951). *Collected poems of William Butler Yeats*. Macmillan Company.
- Yeats, William Butler (2006). *Büyük*. (Çev. Tozan Alkan). Artshop Yayınları.
- Yılmaz, Türkan (2020). "Çeviri süreci". *Reading zindanı baladı*. (Çev. Türkan Yılmaz), Zeplin Kitap.
- Yun, Seong Woo & Lee, Hyang (2013). "Hermeneutic turn in Antoine Berman's philosophy of translation: The influence of Heidegger and Ricoeur". *Filozofia* 68 (3).

27 MAYIS DARBESİ'NİN TÜRK ROMANINA YANSIMASI

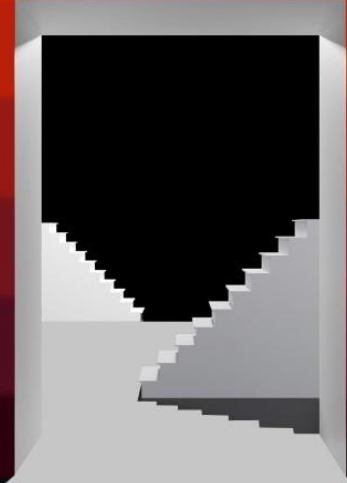
DR. FERHAT ÇETİNKAYA

Günce Yayınları

Türk Romanında Arzunun Görüngüleri

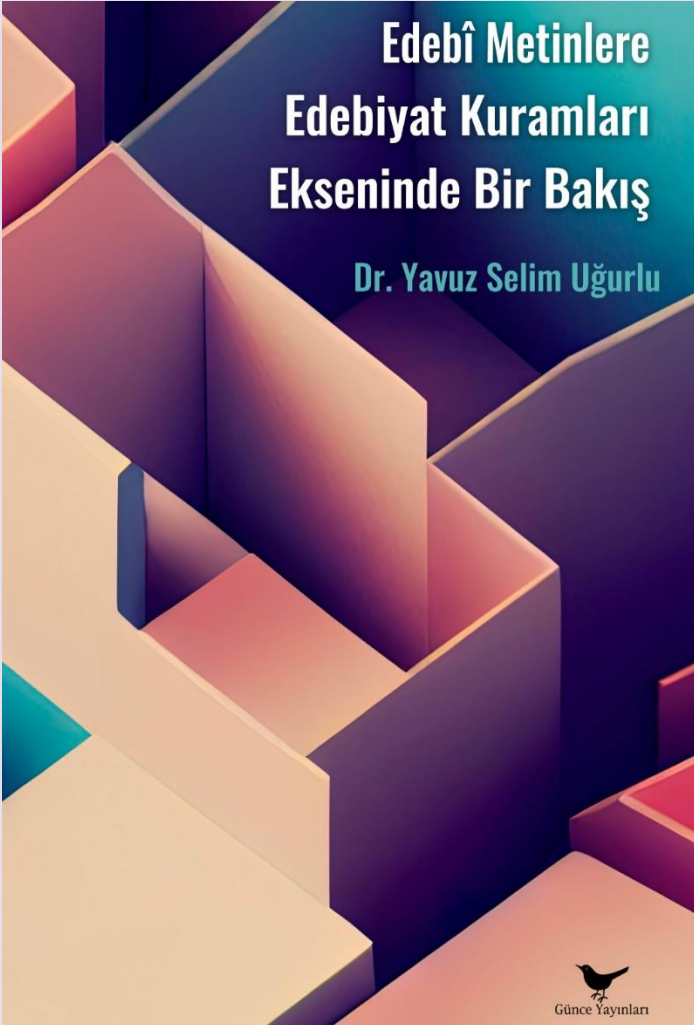
Ömriye Bayrak

Günce Yayınları

Edebî Metinlere Edebiyat Kuramları Ekseninde Bir Bakış

Dr. Yavuz Selim Uğurlu

Günce Yayınları

Ertuğrul Gazi Derhem

Türk Romanında Narsisizm

Günce Yayınları